

Durant l'any 2000 la Fundació Rafael Campalans va dur a terme un estudi sobre què fan actualment els ajuntaments (accions obligades per la normativa vigent i accions voluntàries) i el que consideren més convenient fer en el supòsit que fos implantat un nou model d'organització escolar amb la participació dels governs locals.

El que fan i el que voldrien fer els governs locals

*Josep M. Bas** El doble eix de la proposta descentralitzadora del sistema educatiu (governos locals i òrgans de govern dels centres) té avui dia com a principal referent més general la recomanació de la Comissió Delors en el seu *Informe per a la UNESCO*: àmplia descentralització dels sistemes educatius a fi de convertir-los en més eficients, innovadors i creatius. Aquest plantejament estratègic per a les societats d'avui requereix la conjunció d'aquests quatre elements:

- Efectiva direcció global del sistema per les administracions educatives.
- Protagonisme més gran dels ajuntaments en la gestió escolar pública.
- Participació dels agents socials en el fet educatiu.
- Autonomia més gran dels centres docents mateixos.

Centrats en el protagonisme més gran dels ajuntaments, hem volgut preguntar-nos, tanmateix, quin és l'estat real de la qüestió? Quin és el punt de vista dels representants dels governs locals?

La Fundació Rafael Campalans ha dut a terme durant l'any 2000 una enquesta sobre descentralització escolar a partir d'una mostra

* jmbas@idescat.es

representativa de 140 ajuntaments de Catalunya, seleccionats d'acord amb la seva població i localització geogràfica. Els principals criteris de selecció han estat els següents:

a) Han quedat exclosos de la mostra els municipis de menys de 500 habitants.

b) El municipi de Barcelona, atesos la seva singularitat i el seu pes demogràfic, podia esbiaixar sensiblement els resultats del conjunt i també n'ha quedat fora.

c) S'han establert quatre estrats segons grandària de població amb la cobertura mostral següent:

- Ajuntaments amb més de 50 mil habitants: han entrat tots a la mostra.
- Ajuntaments entre 10 mil i 50 mil habitants: un de cada dos.
- Ajuntaments entre 2 mil i 10 mil habitants: un de cada quatre.
- Ajuntaments entre 500 i 2 mil habitants: un de cada vuit.

d) A cada una de les set regions (Regió Metropolitana de Barcelona, comarques de Girona, Pirineu, Terres de Ponent, Terres de l'Ebre, Camp de Tarragona i Catalunya Central), li ha estat assignat un nombre suficient de municipis per garantir la distribució territorial de la mostra.

L'enquesta ha estat estructurada en tres grans apartats. Els dos primers són de caire descriptiu i referits al que ja fan actualment els ajuntaments: accions obligades per la normativa vigent i accions voluntàries. El tercer apartat ha consistit en un recull d'opinions de representants municipals sobre el que han considerat més convenient per a la seva localitat, en el supòsit que fos implantat un nou model d'organització escolar amb més participació dels governs locals.

1. El que els governs locals ja fan: accions obligades

En aquest primer bloc de qüestions es tractava de conèixer el grau de compliment de les activitats obligades següents referides als centres públics d'infantil i primària.

44 L'escola i la ciutat, una complicitat per l'educació

Participació en la construcció i equipament de centres públics

Tot i tractar-se d'activitats ocasionals, el 56 % de la mostra va contestar afirmativament a aquesta qüestió, amb l'oscil·lació següent: en els municipis més grans (més de 50 mil habitants), aquest percentatge afirmatiu s'ha situat a l'entorn del 75 %, mentre que en els més petits (de 500 a 2 mil habitants) no ha superat el 35 %.

Participació en el seu manteniment

Es refereix a quan els ajuntaments es fan càrrec de la despesa continuada en reparacions, pintura, altres obres menors, neteja, llum, calefacció, telèfon, etc. En aquest cas, el percentatge afirmatiu ha estat pràcticament del 100 %. Cal destacar, però, que la quarta part dels ajuntaments assumeix també el manteniment dels centres públics de secundària tot i no estar obligats a fer-ho.

Participació en els seus òrgans de govern

També aquí la pràctica totalitat dels ajuntaments de la mostra participen en el òrgans de govern dels centres públics d'infantil i primària. S'ha de destacar el fet que els que també ho fan en els de secundària representen el 62 % dels ajuntaments de la mostra.

*Vigilància dels edificis escolars públics
i de l'escolaritat obligatòria*

El 70 % de la mostra té organitzat algun servei de vigilància dels centres públics d'infantil i primària. A més, aquesta organització es fa extensiva als centres públics de secundària en el 10 % de la mostra. Quant a la vigilància de l'escolaritat obligatòria per part del govern local, ha registrat un índex de resposta a l'entorn del 80 %.

**2. El que els governs locals ja fan:
accions voluntàries**

A més de les actuacions anteriors, cal veure la intervenció local en altres iniciatives i realitzacions de tipus voluntari com ara les següents.

Participació en el procés de matriculació

Dos de cada tres municipis de la mostra participen, d'una manera o altra, en el procés anual de matriculació. En els ajuntaments més grans (més de 50 mil habitants), la participació manifestada ha estat del 100 %, mentre que en els més petits (de 500 a 2 mil), aquest percentatge s'ha situat en el 35 %. Cal destacar que la meitat dels municipis de la mostra han manifestat que el seu ajuntament està capacitat per fer una mica més en aquest procés anual d'admissió d'alumnes.

Xarxa pròpia d'escoles bressol

Més de la meitat (56 %) dels municipis de la mostra tenen xarxa pròpia d'escoles bressol, amb la següent oscil·lació: els ajuntaments de més de 50 mil habitants presenten un percentatge del 65 %, i els de 500 a 2 mil del 40 %.

Xarxa pròpia d'altres centres escolars

Tres de cada cinc ajuntaments de la mostra tenen centres docents de titularitat municipal dins l'extens ventall de modalitats possibles: infantil i primària, ESO, batxillerat, FP, garantia social, música, altres ensenyaments artístics, idiomes, adults, educació especial... Les modalitats amb un índex més alt de freqüència són per aquest ordre: música, adults, altres ensenyaments artístics i garantia social.

Serveis complementaris propis

Tres de cada quatre ajuntaments de la mostra dediquen temps i recursos a serveis complementaris com ara els de tipus esportiu i cultural o bé de menjador o transport escolars. Aquesta dedicació afecta pràcticament el 100 % dels ajuntaments més grans i el 66 % dels més petits.

Serveis pedagògics propis

Més o menys la meitat dels ajuntaments de la mostra mantenen algun servei pedagògic de titularitat municipal del tipus: gabinet psicopedagògic, centre de recursos, atenció a disminuïts, i altres. En els ajuntaments més grans, el percentatge és pràcticament del 100 % i en els més petits de la quarta part.

Per tant, la primera conclusió sobre el que fan els ajuntaments catalans en matèria de gestió escolar és que hi ha un índex destacable de compliment en tot allò que està legalment establert, però que, a més, s'ultrapassa amb escreix aquest marc obligat d'actuació i assumeixen amb un notable nivell de freqüència el variadíssim ventall d'iniciatives de tipus voluntari, entre les quals podem destacar la generalitzada participació municipal en el procés de matriculació i l'elevada presència municipal en l'oferta pública d'escoles bressol, ensenyaments musicals i artístics, escoles d'adults i programes de garantia social.

Convé destacar també dos aspectes força rellevants. D'una banda, el caràcter supletori d'aquesta intervenció municipal en tasques que no corresponen a l'ajuntament, com ara la que duen a terme en els centres públics de secundària i, per l'altra, que bona part del finançament d'aquestes accions voluntàries no està mínimament compartit amb la hisenda autonòmica.

3. El que els governs locals voldrien fer

Completada la part descriptiva, l'enquesta segueix amb un recull d'opinions dels representants dels ajuntaments de la mostra en relació amb una hipotètica descentralització escolar que encomani als governs locals determinats aspectes de la gestió ordinària de la xarxa de centres i serveis educatius. Òbviament, la pregunta ha estat formulada d'acord amb la hipòtesi que les funcions i els serveis a gestionar pels governs locals tindrien el corresponent suport financer.

Sense entrar en gaires detalls, la idea genèrica de la descentralització ha estat clarament acceptada com a quelcom positiu per a la seva comunitat local. Així, el 88 % dels enquestats han manifestat que aquest hipotètic nou model seria positiu o molt positiu. Dos de cada

tres creuen que el seu ajuntament està capacitat per fer-ho. Als ajuntaments més grans, aquesta proporció ha estat del 80 %, mentre que als més petits ha estat del 50 %.

Entre els que creuen que el seu ajuntament no té prou capacitat, les tres quartes parts consideren positiu establir una organització «supramunicipal» per fer front a aquesta contingència. La fórmula més acceptada ha estat la del «consorci mixt», per davant del «consell comarcal» i de la «mancomunitat de municipis».

Quant a les possibles combinacions respecte a descentralitzar només la infantil i la primària o també la secundària, de manera immediata o diferida en el temps, cal assenyalar que la combinació més acceptada ha estat la de procedir a una «implantació immediata d'infantil i de primària i més endavant de secundària».

Finalment, ha estat recollida l'opinió dels enquestats sobre cada un d'aquests dotze aspectes concrets de la gestió escolar, en el sentit de si haurien de ser traslladats o no a l'esfera d'intervenció del seu govern municipal (o, eventualment, supramunicipal) amb els resultats següents:

a) En cinc dels dotze aspectes concrets de la gestió escolar, hi ha hagut un nivell d'acceptació per part dels enquestats superior al 75 %: *Reparacions i obres menors (95 %) / Participació activa en el mapa escolar (89 %) / Adquisició d'equipament i material (82 %) / Aplicació normativa de matriculació (78 %) / Projectió, contractació i direcció d'obres (77 %).*

b) En altres tres hi ha hagut un nivell d'acceptació superior al 40%: *Serveis, programes i activitats de suport (68 %) / Serveis de transport i menjador (61 %) / Aplicació normativa sobre concerts (42 %).*

c) A la resta, *Dependència funcional del professorat, Contractació de professorat interí, Dependència del servei d'inspecció i Aplicació normativa acadèmica* amb contingut marcadament acadèmic, el nivell d'acceptació ha estat clarament inferior.

4. Conclusió

Els resultats d'aquesta enquesta posen de manifest que dins el món local hi ha un elevat índex de predisposició a prendre posició molt clarament a favor d'intensificar la participació i la intervenció dels ajuntaments (independentment de la seva grandària) en els afers educatius, sempre i quan quedi garantit el seu finançament. Aquesta actitud favorable està òbviament abonada per un llarg procés d'actuacions municipals dins l'àmbit de l'escola que s'inicià pràcticament amb els primers ajuntaments democràtics. Potser ha arribat ja el moment d'atorgar-los la majoria d'edat tot considerant els avantatges d'un nivell de col·laboració i coordinació més alt entre les administracions públiques, a fi de millorar l'eficiència del nostre sistema educatiu.